

Överförmyndarnämnden informerar om

Uppdrag som god man eller förvaltare på grund av hälsoskäl

”Överförmyndarnämnden är en tillsynsmyndighet som ansvarar för tillsyn över ställföreträdarens förvaltning. Tillsynen ska garantera rätten åt personer som inte kan förvalta sin egendom, bevaka sin rätt eller sörja för sin person”

Innehåll

Överförmyndarnämnden	sid 3
Varför god man eller förvaltare?	sid 3
God man	sid 4
Förvaltare	sid 4
Uppdragets omfattning	sid 5
Bevaka rätt	sid 5
Förvalta egendom	sid 6
Sörja för person	sid 7
Dina första uppgifter som god man eller förvaltare	sid 8
Spärrade bankkonton	sid 9
När krävs tillstånd från överförmyndarnämnden?	sid 9
Åtgärder vid avveckling av bostad	sid 10
Åtgärder vid huvudmannens död	sid 11
Arvodesregler	sid 12

Överförmyndarnämnden

I varje kommun ska det enligt lag finnas antingen en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. I Region Gotland finns en överförmyndarnämnd. Nämnden består av tre ledamöter med tre ersättare och väljs av kommunfullmäktige. Överförmyndarnämnden har ett kansli som sköter den dagliga handläggningen. På kansliet arbetar jurist, handläggare och nämndsekreterare

Nämnden och kansliets främsta uppgift är att med stöd av gällande bestämmelser utöva tillsyn över förmynderskap, godmanskap och förvaltare

Tillsynen ska garantera rätten åt personer som inte kan ta hand om sig själva, förvalta sin egendom eller på annat sätt tillvarata sina rättigheter. Nämnden handlägger ungefär 1 200 ärenden per år.

Kansliet har som uppgift att:

- Utredda behov av godmanskap, förvaltare och medförmyndaruppdrag
- Föreslå tingsrätten personer för godmanskap och förvaltare
- Kontrollera hur gode män och förvaltare sköter sina uppdrag
- Besluta om arvoden och ersättningar till gode män och förvaltare
- Granska föräldrars förvaltning av barns tillgångar/fast egendom
- Granska arvskiften då omyndiga eller personer med god man eller förvaltare är arvtagare
- Utse god man för ensamkommande flyktingbarn
- Utfärda förvaltarfrihetsbevis

Varför en god man eller förvaltare?

En god man eller förvaltare behövs när någon helt eller delvis saknar förmåga att tillvarata sina intressen och företräda sig i olika sammanhang. Det kan finnas många olika skäl som motiverar ställföreträdarskap. Uppdraget som god man eller förvaltare är viktigt eftersom den bärande tanken med det är att alla ska få lika rätt oavsett förmåga. Reglerna för ställföreträdarskap finns i föräldrabalken.

Den här broschyren behandlar endast förhållandet att något på grund av hälsoskäl har nedsatt förmåga att på egen hand sköta sina rättsliga, ekonomiska eller personliga angelägenheter. I sådana fall anordnas godmanskap och förvaltare, om det behövs, av tingsrätten.

Ibland kan en persons hjälpbehov tillgodoses på något annat sätt än genom godmanskap eller förvaltare, till exempel genom fullmakt eller någon anhörig. Står det klart att situationen är sådan ska domstolen inte anordna godmanskap eller förvaltare.

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs ska godmanskapet eller förvaltarskapet upphöra. Sådant beslut fattas av tingsrätten. Även beslut om uppdragets omfattning fattas av tingsrätten. Vid byte av god man eller förvaltare är det däremot överförmyndarnämnden som fattar beslut.

En person som har god man eller förvaltare kallas i fortsättningen för huvudman eller den enskilde. I förekommande fall benämns god man eller förvaltare som ställföreträdare.

God man

Uppdraget som god man innebär att som ställföreträdare utföra uppgifter för någons räkning. Gode mannen är närmast att se som ett biträde åt huvudmannen. Den som fått god man har kvar sin rättshandlingsförmåga. Med rättshandlingar avses alla handlingar och förklaringar av rättslig betydelse såsom till exempel ingå i avtal, utfärda fullmakt, betala, lämna tillbaka lånad sak, säga upp kontrakt, reklamera fel i vara och så vidare.

Eftersom godmanskap inte begränsar huvudmannens rättshandlingsförmåga har den enskilde alltid rätt att häva eller ändra verkningarna av den gode mannens rättshandlingar, som om huvudmannen själv har genomfört dessa. Godmanskap ska därigenom aldrig innebära någon slags tvångsåtgärd mot den enskilde.

Det är mycket viktigt att uppmärksamma att god man måste ha huvudmannens samtycke till alla rättshandlingar utom de som berör den dagliga hushållningen.

Saknar huvudmannen förmåga att ge sitt samtycke är gode mannen, inom ramen för sitt förordnande och för huvudmannens bästa, behörig att själv företa rättshandlingar.

Förvaltare

Den som förordnas som förvaltare får – inom ramen för sitt uppdrag – ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder den enskilde i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget. På detta sätt markeras skillnaden mellan förvaltare och god man. Förvaltaren är inte beroende av den enskildes samtycke för sina åtgärder, utan kan handla på eget ansvar i den enskildes intresse och för dennes räkning. I viktiga frågor ska förvaltaren även höra huvudmannen och dennes närmast anhöriga.

En konsekvens av förvaltarskapet är att den enskilde förlorar sin rättshandlingsförmåga. Om en förvaltare förordnas för att sköta den enskildes ekonomiska angelägenheter ("förvalta egendom"), har den enskilde inte längre tillgång till sina pengar. Fullmakter utfärdade före förvaltarskapet förlorar sin verkan i den mån de avser rättshandlingar som omfattas av uppdraget. Inte heller får en person under förvaltarskapet företa rättshandlingar för annans räkning.

Alla angelägenheter av ekonomisk eller personlig natur omfattas normalt inte av ett förvaltarskap. Om domstolen inte har meddelat särskilda begränsningar, får en person som

är satt under förvaltarens skap sluta avtal om tjänst eller annat arbete. Den enskilde får också förfoga över egendom som han eller hon fått genom gåva eller testamente, med villkor att egendomen ska vara undandragen förvaltarens rådighet. Vidare får den enskilde i regel bestämma över sin egen arbetsinkomst. Som arbetsinkomst räknas inte pensionsmedel.

För förvaltarens skap gäller att den enskilde inte ska fråntas sin rättsliga handlingsförmåga i större utsträckning än som är befogat. Överförmyndarnämnden är skyldig att varje år granska samtliga förvaltarens skap för att pröva om det finns skäl att ansöka om dess upphörande.

Uppdragets omfattning

Dina uppgifter som god man eller förvaltare framgår av rättsens beslut och det registerutdrag du får av överförmyndarnämnden. Uppgifterna är som regel att;

- Bevaka rätt
- Förvalta egendom
- Sörja för person

En god mans eller förvaltares uppgifter är helt beroende av förhållandena i det enskilda fallet. En allmän riktlinje är att du som ställföreträdare omsorgsfullt ska fullgöra dina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

Bevaka rätt

Uppgiften att bevaka rätt innebär dels att i generell bemärkelse ta tillvara huvudmannens intressen, dels att i vissa särskilda fall föra huvudmannens talan.

Exempel på åtgärder som ingår i uppdraget att bevaka rätt anges nedan:

- Bevaka rätt i dödsbo
- Företräda den enskilde vid uppsägning, försäljning och avyttring av bostad och sökandet av ny bostad
- Bevaka sin rätt genom förhandlingar, avbetalningsavtal och liknande med fordringsägare.
- Ansöka om skuldsanering
- Bevaka rätt i ärende hos hyresnämnden
- Ansöka om stöd och service enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS), till exempel kontaktperson, ledsagarservice m m.
- Ansöka om pension
- Ansöka om bostadstillägg och andra stöd från försäkringskassan
- Överklaga beslut
- I övrigt företräda huvudmannen gentemot företag, myndigheter etc.

Förvalta egendom

Uppgiften innebär förvaltning av all egendom tillhörande huvudmannen. Förvalta egendom betyder att sköta huvudmannens ekonomi, ta hand om pension och bidrag, betala räkningar, lämna fickpengar, förvalta kapital, värdehandlingar, fastigheter med mera. Grundläggande för förvaltningen är att huvudmannens medel ska

- I skäligen omfattning användas för uppehälle, utbildning och nytta i övrigt.
- Placeras tryggt och med skäligen avkastning.
- Se till att pengar och värdepapper som tillhör den enskilde förvaras så att de inte sammanblandas med tillgångar som ställföreträdaren annars förvaltar.

När det gäller fickpengar och andra inköp är det viktigt att du talar med personalen på boendet så att de vet vilket ekonomiskt utrymme som finns för huvudmannen. Det är din skyldighet som ställföreträdare att se till att det finns pengar till de fasta utgifterna. Betalas huvudmannens räkningar över post- eller bankgiro måste det göras i huvudmannens namn. Den som är ställföreträdare får inte använda sina egna giron vid betalning av huvudmannens utgifter.

Det är svårt att dra en skarp gräns mellan sådant stöd som gäller ekonomiska eller rättsliga angelägenheter och hjälp i mera personliga frågor. Även om den gode mannens eller förvaltarens huvudsakliga uppgift skulle vara att syssla med egendomsförvaltning, innebär det inte att han eller hon enbart ska se till att egendomen behåller eller ökar sitt värde. Det är också en viktig uppgift för ställföreträdaren att se till att huvudmannens medel används för dennes nytta. Bland annat med hänsyn till detta måste den gode mannen eller förvaltaren ha god kännedom om huvudmannens personliga förhållanden, även om den gode mannen eller förvaltaren inte uttryckligen fått ett sådant uppdrag.

Redovisningsplikt

Gode män och förvaltare ska fortlöpande föra räkenskaper över sin förvaltning och göra anteckningar om sina åtgärder i övrigt. Som ställföreträdare är du också redovisningsskyldig till överförmyndarnämnden vad avser den ekonomiska förvaltningen. Denna skyldighet omfattar dels att lämna förteckning, som beskrivs på sidan 12, dels upprättande av årsräkning. Årsräkningen ska avges på heder och samvete. I årsräkningen ska en sammanställning göras över årets inkomster och utgifter. Uppgift ska också lämnas om tillgångar och skulder vid årets slut. Av årsräkningen ska särskilt framgå hur mycket som använts för den enskildes uppehälle och nytta i övrigt. Blanketter och anvisningar för att fylla i årsräkningen skickas av överförmyndarnämnden vid årsskiftet. Du är skyldig att inkomma med redovisning före första mars varje år. Den tid du lägger på att sammanställa din årsredovisning är inte arvodesgrundande.

Sörja för person

När ställföreträderskapet omfattar sörja för person innebär det att gode mannen eller förvaltaren ska verka för den enskildes personliga angelägenheter. Ställföreträdaren utgör det nav kring vilket den enskildes personliga angelägenheter samordnas. Uppdraget innebär att se till att den enskilde har en god och trygg tillvaro med livskvalitet. Det är däremot inte gode mannens eller förvaltarens uppgift att sköta den enskildes dagliga omvårdnad och tillsyn och inte heller agera som socialt stöd. Med andra ord ingår det inte i ställföreträdarens uppdrag att göra vardagliga inköp, utföra rent praktiska sysslor eller besöka huvudmannen enbart i syfte att vara sällskap.

Några viktiga huvudpunkter för uppdraget att sörja för person:

- Ställföreträdare ska upprätta kontakt med huvudmannen, anhöriga och dem som har omedelbar insyn över huvudmannens boende och omvårdnad för att orientera sig om de insatser den enskilde behöver.
- Ställföreträdaren ska regelbundet hålla sig informerad om huvudmannens boendeförhållanden, materiella behov, hälso- och sjukvårdssituation, anspråk på omsorg och hjälpmedel med mera.
- Ställföreträdaren ska bevaka huvudmannens personliga intressen i fråga om daglig verksamhet, fritid och sociala kontakter.

Ställföreträdaren bör beakta att sociala behov kan täckas genom socialtjänstens försorg (till exempel kontaktperson, personlig assistent och ledsagarservice), frivilligorganisationer eller på andra sätt. Uppdraget kräver att ställföreträdaren aktivt ser till att kontakter kommer till stånd och upprätthålls. Med viss regelbundenhet bör den gode mannen eller förvaltaren besöka huvudmannen för att kunna bedöma dennes situation. I uppdraget bör ställföreträdaren vägledas av att huvudmannen kan ha anhöriga eller vänner som kan fylla sociala funktioner. Den gode mannen eller förvaltaren bör givetvis verka för att sådana relationer behålls och utvecklas.

Dina första uppgifter som god man eller förvaltare

Så fort du fått ditt beslut om att du förordnats till god man eller förvaltare bör du utföra följande:

- Meddela alla berörda – försäkringskassan, post, skatteverket etc. – din adress. Ta snarast kontakt med din företrädare om sådan funnits, och med huvudmannen, dennes anhöriga, kurator, personal på vårdinrättningar etc., för att få erforderlig information. Uppvisa vid behov ditt registerutdrag, det fungerar som en slags legitimationshandling och fullmakt.
- Försök få ett grepp om huvudmannens ekonomi. Äger huvudmannen bankfack kan det vara nödvändigt att du inventerar detta. Kontakta berörda banker för att ordna upp rutiner över den löpande ekonomin. Beräkna hur stora kostnaderna är för huvudmannens uppehälle. Se till att du gör ett förbehåll hos banken för att medel för uppehälle finns på ett fritt konto, där medlen får tas ut utan överförmyndarnämndens samtycke (s k transaktionskonto). Alla övriga bankkonton ska enligt lag vara överförmyndarspärade för dig som ställföreträdare.
- Senast inom två månader efter förordnandet är du skyldig att upprätta en förteckning över huvudmannens samtliga tillgångar och skulder. Du fyller i bifogade förteckningsblanketter, undertecknar och återsänder ett exemplar till nämnden. Vid byte av god man eller förvaltare behöver den tillträdande ställföreträdaren inte lämna in förteckning. Om du tar över uppdraget från en annan ställföreträdare, ska du granska dennes tidigare årsredovisningar enligt anvisningar från överförmyndarnämnden.

Det är viktigt att överförmyndarnämnden lätt kan ta kontakt med dig. Ange därför alla dina kontaktuppgifter, tillsammans med eventuell e-postadress, mobiltelefonnummer i förteckningen. Förteckningen bildar en utgångspunkt för den senare redovisningen. Värdet av samtliga tillgångar ska redovisas per den dag du förordnades. Förordnandedatumet framgår av tingsrättens eller överförmyndarnämndens beslut och registerutdraget. Uppgifterna i förteckningen ska styrkas med saldobesked, värdebesked för aktier, obligationer, fonder mm. Bifoga också bevis om konton som överförmyndarspärats. Äger huvudmannen helt eller delvis fastighet eller bostadsrätt ska detta

styrkas med lagfarts – eller ägarbevis. Fastigheter redovisas med taxeringsvärde och bostadsrätter med deklarationsvärde. Lösöre behöver inte anges, såvida det inte är fråga om dyrbar konst, antikviteter eller liknande. Skulder anges i regel med varje fordringsägare för sig.

Spärrade konton

Huvudregeln är att huvudmannens pengar ska spärras för uttag av dig som är god man eller förvaltare. Enligt lag gäller nämligen att pengar som sätts in hos bank eller kreditmarknadsföretag endast får tas ut med överförmyndarnämndens samtycke. Undantag från huvudregeln är följande:

- Uttag av årsränta får ske utan samtycke
- Överförmyndarnämndens samtycke krävs inte heller för pengar som behöver hållas tillgängliga för huvudmannens uppehälle eller vården av hans eller hennes egendom. Det krävs att du gör förbehåll hos banken för detta ändamål. Dessa medel ska sättas in på ett så kallat fritt konto (service- eller transaktionskonto), där pension eller lön automatiskt sätts in. Överförmyndarnämnden i Region Gotland har gjort bedömningen att saldot på det fria kontot inte mer än undantagsvis bör överstiga 20 000 kr. Behöver uttag göras från spärrade konton krävs samtycke från överförmyndarnämnden. Sådant samtycke ges normalt efter skriftlig förfrågan.

När krävs tillstånd från överförmyndarnämnden?

Enligt gällande lagstiftning är du som god man eller förvaltare skyldig att hämta in överförmyndarnämndens samtycke när du för den enskildes räkning genomför följande åtgärder:

- Tar ut av spärrade bankmedel
- Förvärvar till exempel aktier och konvertibler
- Placeringar i försäkringar eller utlåning med mera
- Köper, säljer och in-tecknar eller hyr ut fast egendom, bostadsrätt eller tomträtt
- Tar upp lån, ingår borgen eller ställer den enskildes egendom till säkerhet
- Driver rörelse
- Företar vissa åtgärder i dödsboförvaltning, bodelning eller skifte

Särskilt om arvsskifte

Ett praktiskt viktigt fall som kräver överförmyndarnämndens granskning och godkännande är vid arv som tillfaller huvudmannen. Under sådana förhållanden ska i princip alltid en arvsskiftesupphandling upprättas och tillsammans med bouppteckningen ges in till överförmyndarnämnden. Det är viktigt att uppmärksamma, att om det i dödsboet ingår en fastighet, bostadsrätt eller tomträtt som ska säljas, kräver även denna åtgärd överförmyndarnämndens samtycke med hänsyn till att huvudmannen har del i dödsboet. Det är den gode mannen eller förvaltaren, som i sin egenskap av ställföreträdare, har att ansöka om överförmyndarnämndens tillstånd i dessa fall.

Huvudmannens samtycke

I viktiga frågor ska du som god man eller förvaltare höra huvudmannen, om detta lämpligen kan ske. Kan inte huvudmannen yttra sig ska make eller sambo höras. Finns ingen make eller sambo bör huvudmannens barn höras.

Innan överförmyndarnämnden ger sitt samtycke till förvaltningsåtgärder av större vikt är nämnden skyldig att bereda huvudmannen, dennes make och närmaste släktingar tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan avsevärd tidsförlust.

Gåvoförbud

Enligt lag gäller ett generellt gåvoförbud. Det innebär att du som god man eller förvaltare inte lagligen kan ge bort huvudmannens egendom. Gåvoförbudet innebär att gåva inte heller kan ges med överförmyndarnämndens samtycke. Det generella gåvoförbudet gäller både fast och lös egendom. Undantaget från gåvoförbudet är personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till den enskildes ekonomiska villkor. Som personliga presenter räknas julklappar och födelsedagspresenter till normala värden.

En huvudman som har god man förordnad för sig kan emellertid själv ge gåvor, under förutsättning att dennes hälsotillstånd är sådant att han eller hon självständigt kan överväga konsekvensen av sitt handlande och kan ge uttryck för sin vilja.

Omplacering utan krav på samtycke

Grundprincipen skall vara att placera huvudmannens tillgångar på ett sätt som ger tillräcklig trygghet och skälig avkastning. Tillgångar kan utan överförmyndarnämndens samtycke placeras i:

- Skuldförbindelser utfärdade eller garanterade av stat eller kommun
- Skuldförbindelser (obligationer) utfärdade av hypoteksinstitut eller bank, även utländskt bankföretag eller kreditinstitut.
- Andelar i värdepappersfond eller i utländskt fondföretag
- Lån mot säkerhet av panträtt i fast egendom inom 60 % av senaste taxeringsvärdet.

Åtgärder vid avveckling av bostad

Innan hus eller lägenhet avvecklas bör gode mannen eller förvaltaren förvissa sig om att huvudmannen inte kommer att kunna återvända till sin bostad. Utgångspunkten för avvecklingen av bostad ska vara huvudmannens egen önskan och behov. Om inte huvudmannen kan yttra sig är det du som ställföreträdare som får ta ställning i frågan. I sådant fall måste utlåtande från läkare eller kurator inhämtas. Utlåtandet ska intyga att huvudmannen varken kan tillfrågas eller återvända till sitt vanliga boende. Gode mannen eller förvaltaren måste också höra de nära anhöriga som finns. Vid en avveckling av bostad måste ställföreträdaren visa gott omdöme då denne ensam bär ansvaret. För att undvika motsättningar bör samråd ske med kommande arvingar. Bostaden bör sedan besökas tillsammans med någon anhörig och en förteckning över lösöret bör upprättas.

I fråga om hyresrätt är det lämpligt att ställföreträdaren söker kontakt med nämnden inför en förestående uppsägning av kontraktet till hyreslägenheten. Ställföreträdarens uppsägning av hyreskontrakt för den enskildes räkning kräver för närvarande inte överförmyndarnämndens samtycke. Åtgärden är dock så ingripande för den enskilde att överförmyndarnämnden bör informeras innan åtgärden vidtas.

Uppmärksamma att försäljning av fastighet eller bostadsrätt för huvudmannens räkning kräver överförmyndarnämndens samtycke.

Åtgärder vid huvudmannens död

Vid huvudmannens död har du som god man eller förvaltare att iaktta följande:

- Meddela överförmyndarnämnden att huvudmannen avlidit och vem som är företrädare för dödsboet.
- Ditt uppdrag upphör per dödsdagen. Någon skyldighet att ordna med begravning, göra bouppteckningar etc ingår inte i ditt uppdrag. Arbetsinsatser efter dödsdagen kan endast utföras på uppdrag av dödsboets delägare.
- Du ska upprätta en slutredovisning avseende det löpande året och till och med dödsdagen. Redovisningen, inklusive saldo- och årsbesked och övriga verifikationer, ska ges in till överförmyndarnämnden inom en månad från dödsfallet.
- Då överförmyndarnämnden godkänt din slutredovisning översänds den tillsammans med förteckning och samtliga årsredovisningar till en företrädare för dödsboet.
- Utan dröjsmål efter uppdragets upphörande ska du till dödsboet överlämna de tillgångar du förvaltade.
- Enligt gällande lagstiftning ska räkenskaper och verifikationer som finns bevarade hos dig hållas tillgängliga för dödsbodelägarnas granskning. Vid tvist bestämmer överförmyndarnämnden tid och plats för sådan granskning.
- Räkenskaper och verifikationer ska överlämnas till dödsboet när gode mannen eller förvaltaren är fri från ansvar. I normalfallet är detta tre år efter dödsboets mottagande av tidigare nämnda redovisningshandlingar. I annat fall inträder preskription, såvida du inte gjort dig skyldig till ett brottsligt förfarande.

Arvodesregler

Enligt föräldrabalkens bestämmelser har gode män och förvaltare rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande. Det är överförmyndarnämnden som fattar beslut om arvodet och kostnadsersättningens storlek. Detta görs i samband med den årliga granskningen av räkenskaperna och redogörelsen. Överförmyndarnämnden beslutar även om vem som ska betala arvodet och kostnadsersättningen.

Enligt huvudregeln är det huvudmannen, det vill säga den som har god man eller förvaltare, som ska betala arvodet och ersättning för utgifter.

Huvudmannen är skyldig att betala arvodet om denne har beräknade inkomster eller tillgångar som överstiger ett visst gränobelopp under det året uppdraget utförs. Undantag från betalningsskyldigheten kan endast göras om det finns särskilda skäl. Om inkomsterna eller tillgångarna överstiger gränobeloppet men inte med så mycket att det täcker hela arvodet, görs en fördelning mellan huvudmannen och kommunen.

Arvodessättningen följer i Överförmyndarnämndens arvodesriktlinjer. Till hjälp vid bedömning av arvodets storlek har överförmyndarnämnden årsräkningen som ger en bild av

förvaltningens omfattning och svårighetsgrad. Dessutom lämnar den gode mannen eller förvaltaren in en redogörelse för årets olika insatser beträffande bland annat uppdraget att sköta huvudmannens personliga angelägenheter. Avgörande för överförmyndarnämndens beslut är även förordnandets omfattning. Omfattar uppdraget både ekonomiska och personliga angelägenheter kan arvode utgå för båda delarna om detta begärs.

Har du frågor?

Välkommen att kontakta överförmyndarnämndens kansli.

Telefontid: måndag, onsdag, fredag kl 09.30-11.30.

Tfn 0498-26 90 00 vxl

E-postadress: registrator-ofn@gotland.se

